

مجموعه اندیشه‌مندان
ایران و اسلام

پیر تاریخ

(مروری بر زندگی و آثار محمد بن جریر طبری)

تألیف

غلامرضا جمشیدنژاد اول

مجموعه اندیشه‌مندان ایران و اسلام

(۳۵)

هلمشاهی

جمشیدنژاد اول، غلامرضا. ۱۳۲۴ -

پیر تاریخ (مروری بر زندگی و آثار محمد بن جریر طبری) / تألیف
غلامرضا جمشیدنژاد اول - زیر نظر علیرضا مختارپور قهرودی، تهران:
همشهری، ۱۳۸۸.

۱۶۲ ص (اندیشه‌مندان ایران و اسلام: ۳۵)

ISBN: 978-964-241-078-1

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیفا

۱. طبری، محمد بن جریر، ۴۲۴ - ۳۱۰ ق ۲. طبری، محمد بن جریر،

۴۲۴ - ۳۱۰ ق - نقد و تبیین

BP۵۴/۱/۷۲ح۸ ۱۳۸۸

۲۹۷/۹۹۴۹

۱۹۴۰۲۵۰

کتابخانه ملی ایران

پیر تاریخ

(مروری بر زندگی و آثار محمد بن جریر طبری)

نویسنده: دکتر غلامرضا جمشیدنژاد اول

زیر نظر: علیرضا مختارپور قهرودی

ناشر: همشهری

خط: فریبرز فریانی

گرافیک: آرزو یزدانی

شمارگان: ۲۰۰۰

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۰

لیتوگرافی و چاپ: همشهری

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۴۱-۰۷۸-۱

بها: ۲۸۵۰۰ ریال

نشانی: تهران، خیابان آفریقا، بلوار گلشهر، ساختمان آی تک، طبقه هفتم - تلفن ۲۳۰۲۳۵۱۰

سخن ناشر

یکی از مشخصه‌های هر فرهنگ و تمدن بشری در طول تاریخ حضور اندیشه‌مندان، هنرمندان و به‌طور کلی فرهنگ‌سازانی است که در برپایی، قوام و تداوم آن فرهنگ در محدوده سرزمینی خود و همچنین در گستره جهانی نقش داشته‌اند.

از بزرگترین نعمتهای الهی به مردم ایران تعداد بسیار زیاد و قابل توجهی از متفکران، هنرمندان و فرهنگ‌سازانی است که در طول تاریخ و بخصوص پس از رواج دین مبین اسلام و تعالیم آن - که مشوق علم‌آموزی و ترویج فرهنگ تعلیم و تعلم و تکیه بر معرفت نسبت به طبیعت، جامعه، تاریخ و دیگر حوزه‌های معرفتی می‌باشد - در این سرزمین ظهور کرده‌اند. امروزه در کمتر رشته‌ای از علوم و معارف بشری است که در سلسله بنیادگذاران و شخصیت‌های مهم آن یک یا چند تن از ایرانیان و مسلمانان در آن دیده نشود.

آشنایی با این بنیان‌گذاران ایرانی - اسلامی فرهنگ و تمدن بشری نه

فقط از جنبه شناخت تاریخ و افکار و آثار این بزرگان بلکه برای ساختن پایگاهی که با تکیه بر آن و با توجه به دانشهای روز بتوان به قله‌های جدید معارف بشری صعود کرد امری ضروری است.

نیضت نرم‌افزاری که اینک از مهمترین وظایف همه علما و متفکران و دانش‌پژوهان این مرز و بوم است آشنایی نسل جوان و دانش‌دوست را با فرهنگ‌سازان و اندیشه‌مندان این سرزمین بعنوان یک ضرورت مهم مورد توجه قرار داده است.

انتشارات همسفری در پیبرد این هدف ارزشمند با استمداد از جمعی از بهترین نویسندگان و محققان کشور اقدام به انتشار مجموعه «اندیشه‌مندان ایران و اسلام» می‌نماید. باشد که این مجموعه نوری بر مسیر فرهنگی مردم علم‌جوی این کشور بیندازد. انشاء الله

و من الله التوفیق

فهرست مطالب

دبیاجه	۱۱
بخش نخست: نگاهی به تاریخ زندگانی طبری	۱۳
فصل یکم: تبار و زادگاه طبری	۱۳
فصل دوم: آموزش و پرورش طبری	۱۷
فصل سوم: وضعیت شهرری در هنگام سفر طبری به ارجا	۲۰
فصل چهارم: سفرهای دانشجویی طبری به شهرهای عراق و مصر و شام	۲۳
۱. طبری در بصره در محضر استادان	۲۴
۲. گزارش طبری از شورش زنگیان در بصره	۲۶
ذکر گزارش کار صاحب‌الزنج و علتی که انگیزه شورش او بود	۲۷
۳. طبری در محضر بزرگ استادان در شهر واسط	۳۶
۴. طبری در محضر استادان در کوفه	۳۷
۵. طبری در محضر استادان در بغداد	۴۰
۶. سفر طبری به مصر و شام	۴۵
بخش دوم: طبری در جامعه دینی - مذهبی بغداد	۵۱

فصل پنجم: بازگشت طبری به بغداد و دشمنی حنبلیان با وی.....	۵۱
۱. ماجرای کتاب دفن‌شده طبری.....	۵۲
۲. خرقوصیان که بوده‌اند؟.....	۶۰
۳. حدیث طبر به روایت طبری.....	۶۵
بخش سوم: شخصیت، شاگردان و تألیفات طبری.....	۷۱
فصل ششم: شخصیت والای طبری.....	۷۲
فصل هفتم: موقعیت فرهنگی ممتاز و جایگاه اجتماعی بی‌نظیر طبری.....	۷۹
فصل هشتم: استادان طبری.....	۸۲
فصل نهم: شاگردان طبری.....	۹۳
فصل دهم: مکتب فقهی طبری.....	۹۶
فصل یازدهم: کتابها و آثار طبری.....	۹۷
تاریخ کتاب.....	۱۰۷
بخش چهارم: بررسی تاریخی و تحلیلی کتاب تاریخ طبری.....	۱۱۳
فصل دوازدهم: نسخه‌های خطی تاریخ الأمم والملوک.....	۱۱۴
فصل سیزدهم: چاپهای تاریخ طبری.....	۱۱۸
فصل چهاردهم: تکمله‌ها و ذیل‌های تاریخ طبری.....	۱۲۲
فصل پانزدهم: اختصارها و ترجمه‌های تاریخ طبری.....	۱۲۳
فصل شانزدهم: بخشهای تاریخ طبری.....	۱۲۵
۱. پیش از اسلام.....	۱۲۵
۲. پس از اسلام.....	۱۲۶
فصل هفدهم: مأخذهای تاریخ طبری.....	۱۲۷
بخش پنجم: روش تاریخ‌نگاری طبری.....	۱۳۷

فصل هجدهم: ویژگیهای روش طبری در تاریخ‌نگاری.....	۱۳۷
الف - تکیه تنها بر روایتها.....	۱۳۷
ب - عشق به استناد.....	۱۴۱
ج - سامانهٔ سالشمارانه در تاریخ.....	۱۴۵
د - ثبت متنهاى ادبى و خبرهاى عمومى.....	۱۴۶
فصل نوزدهم: خرده‌هایی که بر تاریخ طبری گرفته‌اند.....	۱۴۸
۱) خرده‌هایی بر روش تاریخ‌نگاری طبری.....	۱۴۸
ا) کمالات نقادى.....	۱۴۹
ب) بسندگی تنها به برخی از خبرها.....	۱۵۲
ج) غفلت‌ورزی طبرى از ذکر کتابهایی که از آنها مطلب نقل می‌کند....	۱۵۵
د) بریدن ماجراها با روایتهای متعدّد و با روش سالشمار.....	۱۵۶
۲) خرده‌هایی بر مادهٔ تاریخی طبرى.....	۱۵۷
الف) مهمترین خرده‌هایی که در مادهٔ تاریخی بر طبرى گرفته‌اند.....	۱۵۷
ب) افراط در پذیرش گزارشهای اسرائیلی و پندارهای خرافى.....	۱۵۸
ج) بی‌توجهی به روزگار خود و به معاصران.....	۱۵۸
۳) خرده‌هایی بر معنای تاریخ در نظر طبرى.....	۱۵۹
خاتمه - ارزیابی کلی تاریخ طبرى.....	۱۶۱
منابع و مأخذ.....	۱۶۵

دیباچه

ابوجعفر محمد فرزند جریر طبری (د: ۳۱۰ ق/ ۹۲۳ م) فقیهی صاحب مکتب، و تاریخدانی دایرةالمعارفی، و مفسری قرائت شناس و حدیث دان بود که چون در شهر آمل طبرستان / مازندران ولادت یافت، از مفاخر آنجا به شمار می رود. این استاد بزرگ تاریخ و تفسیر از ایران به عراق و سوریه و مصر در جستجوی دانش و معرفت سفر کرد و سرانجام، در بغداد اقامت گزید و همانجا زندگانی گذراند تا درگذشت. او علاوه بر این که در فقه اسلامی مکتبی ویژه ابداع کرده تفسیری نیز بر قرآن کریم نوشته است که جامع البیان فی تأویل القرآن، نام دارد و کتابی هم در تاریخ عمومی جهان نوشته است که تاریخ الأمم والملوک نامیده می شود. او کتابهای متعدّد دیگری نیز در زمینه های حدیث و فقه و قضاوت تألیف کرده است که از آن جمله اند: تهذیب الآثار، اختلاف الفقهاء، آداب القضاة و

در این اثر: «طبری و تاریخ طبری» را، ما طی پنج بخش که مشتمل بر

نوزده فصل و یک خاتمه است، آورده‌ایم. نخست به سیری در زندگانی طبری می‌پردازیم و پس از آن کندوکاوی در کتابهایش خواهیم داشت و در خلال این نوزده فصل و یک خاتمه کتاب، به بازبانی اندیشه‌های او در تاریخ و تفسیر خواهیم پرداخت و به ویژه در زمینه کتاب تاریخ او و نقد آن، نمونه‌هایی عینی از آن اثر گرانبها را نیز به خوانندگان ارجمند ارائه خواهیم داد، نمونه‌هایی که سبک ویژه او و اصول مکتب تاریخ‌نگاری و اندیشه‌های ویژه او را در معنا و مفهوم تاریخ نشان خواهند داد.

در اینجا، لازم می‌دانم از دانشور گرامی، جناب آقای علیرضا مختارپور - مُدَّظِّلُه - تشکر کنم، زیرا این کتاب به پیشنهاد ایشان پا به صحنه وجود گذارد. همچنین از کارکنان ارجمند مؤسسه انتشارات همشهری سپاس‌گزارم که در کار چاپ و نشر کتاب رنج بسیار کشیدند، تا این اثر بدین شکل مناسب و برازنده در اختیار خوانندگان بزرگوار قرار گیرد.

تهران - دارآباد - مرکز دایره المعارف بزرگ اسلامی

دکتر غلامرضا جمشیدنژاد اول

شهریور ۱۳۸۸ ش.